

Особливості забезпечення безпеки осіб у досудовому кримінальному провадженні

У статті досліджено особливості забезпечення конституційних прав і свобод людини, зокрема забезпечення безпеки осіб у досудовому кримінальному провадженні. Проведено порівняльно-правовий аналіз КПК України 1960 та 2013 рр. щодо обов'язків посадових осіб із забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. З'ясовано прогалини чинного КПК України, обґрунтовано та запропоновано пропозиції з удосконалення чинного законодавства в дослідженій сфері.

Ключові слова: забезпечення безпеки, кримінальне провадження, досудове розслідування.

Постановка наукової проблеми та її значення. Наукове дослідження правової природи забезпечення заходів безпеки осіб, котрі беруть участь у кримінальному провадженні, є предметом вивчення не лише представників юридичної науки, а й працівників правоохоронних, правозахисних та судових органів. Інститут забезпечення безпеки осіб, особливо в досудовому кримінальному провадженні, є невід'ємною складовою частиною конституційної норми закріплення положення про те, що людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека визнаються найважливішою соціальною цінністю, захищати й відстоювати які й належить саме державі.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Визначення сутності, поняття й ролі правоохоронних органів із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, та, зокрема, на його досудовій стадії – досудовому розслідуванні, передусім свідків і потерпілих, є на сьогодні законодавчо проблематичним, що й визначає **актуальність** теми наукового дослідження.

Формулювання мети та завдань статті. Мета статті – дослідження вітчизняного та зарубіжного законодавства, розробок науковців із визначення поняття забезпечення безпеки осіб, котрі беруть участь у кримінальному провадженні, зокрема на його досудовій стадії – досудовому розслідуванні – й ролі прокурора в цьому забезпеченні, який, згідно з новим кримінальним процесуальним законодавством, здійснює процесуальне керівництво, що є формою здійснення нагляду в досудовому кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Ст. 3 Основного Закону держави – Конституції України – закріпила положення, що людина, її життя й здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека визнаються найважливішою соціальною цінністю, захищати й відстоювати які й належить саме державі [4, с. 5]. Відзначається утвердження та забезпечення прав і свобод людини, у тому числі й тієї, яка потрапила у сферу кримінального провадження та особливо на його початкових стадіях – досудовому розслідуванні. Загальновідомо, що неодмінним явищем суспільного життя є злочинність різних характеристик – організована, корумпована, професійна, економічна, транснаціональна тощо, боротьба з якою в сучасних умовах потребує досить нового підходу щодо засобів і способів розкриття й розслідування злочинних проявів, збирання інформації щодо цього тощо. Нині все частіше доводиться стикатися з тим, що учасники кримінального процесу на досудових стадіях його провадження, зокрема свідки, а нерідко й потерпілі, просто не бажають повідомляти органам досудового розслідування відомі їм дані про вчинене або таке, що готується, кримінальне правопорушення (злочин). А тому постає актуальне питання із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, та, зокрема, на його досудовій стадії – досудовому розслідуванні, насамперед свідків і потерпілих.

Слід зауважити, що попереднім КПК України (1960 р. – ст. 52-1 КПК) визначено, що за наявності відповідних підстав особи, які брали участь у кримінальному провадженні (насамперед на стадії досудового розслідування), у разі наявності реальної загрози їхньому життю, здоров'ю, житлу чи майну мали право за забезпечення безпеки. Приводом для цього могли бути заява учасника кримінального провадження, члена його сім'ї або близького родича; звернення керівника відповідного державного органу; безпосереднє отримання слідчим інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу й майну осіб, котрі беруть участь у кримінальному провадженні, або членів їхніх сімей та близьких родичів – фактичні дані, що свідчать про наявність підстав для застосування

заходів безпеки. У ч. 2 цієї статті КПК давався перелік осіб, які мають право на забезпечення безпеки. Це: 1) особа, яка заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь у виявленні, запобіганні, припиненні й розкритті злочину чи сприяла цьому; 2) потерпілий або його представник у кримінальній справі; 3) підозрюваний, обвинувачений, захисники та законні представники; 4) цивільний позивач, цивільний відповідач і їхні представники у справі про відшкодування шкоди, завданої злочином; 5) свідок; 6) експерт, спеціаліст, перекладач і понятий; 7) члени сімей та близькі родичі осіб, названих у попередніх пунктах 1–6, якщо за допомогою погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального провадження [6, с. 35–37].

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», а також «Про забезпечення осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», передбачають спеціальні заходи щодо забезпечення безпеки осіб, котрі потрапили у сферу кримінального процесу, – це здійснення правових, організаційних, технічних або інших заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я, житла, майна, честі, гідності таких осіб від протиправних посягань із метою створення комфортних умов для здійснення й забезпечення правосуддя [1; 2; 5].

Прокуратура – невід'ємна частина державного механізму, наділена певним обсягом влади щодо здійснення державного нагляду за додержанням і виконанням законів у державі. Такий нагляд має розглядатися як одна з форм державної діяльності, що забезпечує точне й неухильне виконання законів, як одна з умов додержання конституційних гарантій з охорони прав і законних інтересів громадян, зокрема й тих, котрі потрапили у сферу кримінального провадження, насамперед на його досудових стадіях, зокрема під час досудового розслідування.

Здійснюючи свої повноваження на цьому етапі в галузі кримінального провадження у формі процесуального керівництва, прокурори мають слідкувати за тим, щоб слідчі органи суворо додержувалися вимог, що містяться в законодавчих та інших нормативно-правових актах держави. Щоб слідчий, одержавши заяву чи повідомлення про загрозу безпеці зазначеної вище особи, в обов'язковому порядку перевірів таку заяву та в строк не більше ніж три доби, а в невідкладних випадках – і негайно має бути прийнято рішення про застосування або відмову в застосуванні заходів безпеки, про що повинна бути винесена мотивована постанова. При прийнятті позитивного рішення постанова для її виконання передається органу, на який покладено здійснення заходів безпеки, і вона обов'язкова для виконання. Об'єктом такого нагляду має бути точне виконання законів посадовими особами досудового розслідування під час його здійснення в кримінальному провадженні в розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема й щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. Щоб у повному обсязі була дотримана, наприклад, ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», згідно із її вимогами, потрібно забезпечити безпеку через застосування таких засобів: особистої охорони, охорони житла й майна; видачі спеціальних засобів індивідуального контролю та прослуховування телефонних й інших переговорів, візуального спостереження; заміни документів та зовнішності; місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; поміщення до дошкільних установ або установ органів соціального захисту населення; забезпечення конфіденційності відомостей про особу; закритого судового розгляду. Крім того, ч. 2 цієї статті передбачає застосування й інших заходів безпеки, зважаючи на характер і рівень небезпеки для життя, здоров'я, майна осіб, узятих під захист [2].

Підставами для застосування заходів безпеки є наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу, майну названих вище суб'єктів кримінального судочинства. Слід мати на увазі, що вказані підстави не є тотожними. Зокрема, у разі реальної загрози честі й гідності учасника кримінального провадження закон не передбачає застосування щодо нього заходів безпеки. Водночас такі заходи можуть бути застосовані стосовно членів його сім'ї або близьких родичів, якщо в такий протиправний спосіб робиться спроба впливу на самого учасника кримінального провадження.

У разі наявності приводів слідчий або прокурор зобов'язані здійснити відповідну перевірку в строк не пізніше ніж три доби, а в невідкладному випадку – негайно, через проведення необхідних слідчих чи інших процесуальних дій (обшуку, допиту, огляду, направлення запитань, доручень тощо) і прийняти, як ми зазначали, рішення про застосування або підставну відмову в застосуванні засобів безпеки. Перевірці мають підлягати характер погроз – чи вони спрямовані на перешкоджання

встановленню істини в кримінальному провадженні, чи, можливо, носять інший характер (не виключено, що особа, котра заявляє клопотання про забезпечення засобів безпеки, умисно дає неправдиві показання або добросовісно помиляється в оцінці деяких фактів тощо, а це, зі свого боку, викликає своєрідну реакцію підозрюваних, інших учасників кримінального процесу, їхніх родичів і близьких). А тому реальність загрози має встановлюватися в кожному окремому випадку, виходячи з конкретних обставин з урахуванням як об'єктивного, так і суб'єктивного критерію (змісту, способу, часу, інтенсивності погрози чи погроз; даних про характеристику особи, яка висловлює погрозу, стосунків останньої з особою, котра бере участь у кримінальному процесі). А при виявленні реальної загрози слід брати до уваги як характер учиненого кримінального правопорушення, так і характеристику особи чи осіб, наприклад підозрюваного та його оточення.

Прокуророві під час здійснення нагляду потрібно домогтися того, щоб слідчі виконували встановлені кримінальним процесуальним законом як вимоги щодо стислості строків для перевірки приводів стосовно застосування заходів безпеки, так і можливості негайного їх застосування. В останньому випадку найчастіше застосовуються заходи безпеки щодо учасників досудового кримінального процесу в разі давання ними показань у кримінальному провадженні про кримінальні правопорушення, учинені організованими злочинними угрупованнями із застосуванням насильства, хоча можливі й інші випадки, коли за фактичними обставинами кримінального провадження слідчий, прокурор переконані в необхідності негайного застосування заходів безпеки.

Особливості, а точніше – складнощі нагляду за застосуванням заходів безпеки, як і за самим їх застосуванням, слідчі й прокурори зіткнулися вже із самого початку доповнення ще попереднього кримінально-процесуального закону, унесенням у нього питань забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Звичайно, цим уведенням держава визнала наявність протиправного впливу на учасників кримінального процесу, загрози їхньому життю, здоров'ю, майну. Законом щодо нового КПК України визначено процесуальний порядок застосування заходів безпеки. Однак, незважаючи на це, згідно з новим КПК України щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, понад 50 % опитаних жителів України на сьогодні не знають, які заходи захисту свідків, потерпілих, суддів установлені законом, а близько 50 % вважають їх малоефективними. Крім того, застосування заходів безпеки правоохоронними органами є проблемними з питань процедури їх застосування та допустимості в подальшому доказів, які отримані в процесі їх застосування. По-перше, одним із заходів забезпечення безпеки, передбачених п. «ж» ч. 1 ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», є забезпечення конфіденційності відомостей про особу [2]. Тобто нерозголошення відомостей про осіб, узятих під захист, який здійснюється обмеженням відомостей про особу в матеріалах перевірки (поясненнях, заявах, повідомленнях тощо), а також протоколах слідчих й інших процесуальних дій, заміни згідно з п. «а» ст. 15 Закону прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами, за постановою слідчого, прокурора. Крім того, згідно із новим КПК України в разі застосування заходів безпеки слідчим, прокурором на них покладається обов'язок забезпечити й нерозголошення відомостей про особу, узяту під такий захист.

Однією з причин зниження активності в сприянні кримінальному провадженню є, на нашу думку, спад соціального престижу надання правоохоронним органам інформації про вчинення злочинів та інших правопорушень, тому що, побоюючись розправи з боку представників злочинного середовища, громадяни мало вірять у реальну спроможність їхнього захисту. А недостатня захищеність осіб, котрі могли б сприяти слідству та правосуддю, від злочинного впливу, фактично й практично спонукає їх ухилятися від виконання їхнього важливого громадського обов'язку.

У сучасних умовах особливого значення набувають питання забезпечення недоторканості осіб і, зокрема, забезпечення їхньої безпеки, котрі можуть надати допомогу органам досудового розслідування у виявленні та викритті осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Тобто, відповідний захист від погроз, насильства, шантажу й інших протиправних дій.

Незважаючи на досить значний перелік заходів, а також можливості застосування інших заходів, як слушно зазначають окремі науковці (Д. П. Чекулаєв та ін.), що застосування таких заходів безпеки потрібне, але воно явно недостатнє для гарантованого забезпечення безпеки учасників процесу [9, с. 148].

По-перше, як нам убачається, потрібно вдосконалити законодавчу базу з цих питань. Наприклад, доцільно було б ст. 59 Конституції України доповнити частиною третьою такого змісту: «Кожен має право на забезпечення безпеки в разі наявності реальної загрози їхньому життю, здоров'ю чи майну».

Стосовно ж активізації прокурорського нагляду в цій сфері, слід зауважити, що ще у 2001 р. Генеральною прокуратурою України розроблено (спільно з Головним слідчим управлінням МВС України) та погоджені з Верховним Судом України «Методичні рекомендації з питань застосування законодавства про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Однак, на жаль, можна констатувати, що на практиці лише в окремих випадках у протоколах допиту, переважно свідків, слідчі обмежуються формальним зазначенням, що право на забезпечення безпеки роз'яснено. Тому, на нашу думку, слушно порушувалися в юридичній літературі питання про внесення доповнення до КПК України, зокрема, що про роз'яснення права на забезпечення безпеки повинен бути складений окремий протокол із додержанням установлених кримінальним процесуальним законодавством правил. На жаль, ця пропозиція науковців не знайшла свого відображення в новому КПК України.

Питання подальшого вдосконалення кримінального процесуального законодавства щодо забезпечення безпеки в кримінальному провадженні безпосередньо пов'язане з питанням назрілої необхідності негайного внесення до нового Кримінального процесуального кодексу України певних пропозицій провідних науковців у цій галузі права. Зокрема, у проекті нового КПК України, внесеного народними депутатами В. Р. Мойсиком, І. В. Вернидубовим, С. В. Ківаловим, Ю. А. Кармазіним, за реєстраційним № 1233 від 13.12.2007 р.) [8], який навіть був прийнятий у першому читанні, направлявся на доопрацювання, знімався з розгляду, відкликався і, в результаті, – не був прийнятий, привертає увагу те, що цей проект КПК містив низку нових, принципово важливих новел, зокрема й стосовно забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (статті 72–81). У ньому подано поняття «забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні»; визначено перелік осіб, які мають право на забезпечення безпеки; передбачено права та обов'язки осіб, стосовно яких здійснюються заходи безпеки; зазначено органи, котрі зобов'язані забезпечувати безпеку визначеного кола осіб; передбачено підстави й приводи для застосування заходів безпеки; порядок вирішення питання щодо застосування заходів безпеки та сам порядок застосування; нерозголошення відомостей про особу, стосовно якої здійснюються заходи безпеки; підстави, приводи й порядок скасування заходів безпеки; оскарження рішень про відмову в застосуванні заходів безпеки або про їх скасування.

Зазначені положення при аналізі їх змісту свідчать про те, що певною мірою їхні норми дублювали окремі положення вказаного вище Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», але й дещо уточнювали та суттєво доповнювали закріплені в ньому положення. Недоліком, як нам убачається, було те, що, хоча в проекті КПК (ст. 77) прямо передбачалося, що в постанові чи ухвалі про застосування заходів безпеки слідчий, прокурор, суддя або суд можуть указати перелік заходів, які потрібно вжити для забезпечення безпеки, однак у новий кримінальний процесуальний закон не включено й не регламентовано види заходів безпеки. А тому види заходів безпеки (які передбачені в Законі), мають бути наведені в новому КПК України, тому що в Законі не передбачено чіткого процесуального порядку їх застосування під час кримінального провадження та практично відсутній механізм забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, особливо під час досудового розслідування.

У ст. 7 нового КПК визначено засади кримінального провадження, однією з яких (п. 5) передбачено забезпечення права на свободу й особисту недоторканість, котра розкривається в ст. 12 стосовно підозрюваного та обвинуваченого [5, с. 6–7]. Щодо забезпечення безпеки суб'єктів кримінального провадження, зокрема на стадії досудового розслідування, таких як свідок, потерпілий та ін., саме поняття «забезпечення безпеки» не визначено й не конкретизовано, а в загальному «розпорошено» (на відміну від попереднього КПК – статті 52–1, 52–2 й ін.) по різних статтях нового КПК. У п. 5 ст. 56 КПК, наприклад, передбачено, що потерпілий за наявності відповідних підстав має право на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та життя. Також загальною питання забезпечення безпеки свідка вирішує й п. 8 ст. 66 КПК, що свідок має право заявляти клопотання у випадках, передбачених законом. Аналогічна позиція законодавця закріплена і в п. 4 ст. 68, п. 7 ст. 69, п. 6 ст. 71 КПК, відповідно, щодо перекладача, експерта, спеціаліста [5, с. 27, 31–33].

У контексті викладеного й ефективність нагляду прокурора, котрий, за новим КПК України, ще здійснює й процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, є досить проблематичним і практично не врегульованим як законодавством про прокуратуру, так і новим кримінальним процесуальним законодавством, а також не усуває недоліки законодавця й новий галузевий наказ Генерального прокурора.

рального прокурора України № 4 гн від 19 грудня 2012 року «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. З огляду на це доцільно було б ст. 59 Конституції України доповнити частиною третьою такого змісту: «Кожен має право на забезпечення безпеки в разі наявності реальної загрози їхньому життю, здоров'ю чи майну». Також убачається, що поняття «забезпечення безпеки» в кримінальному провадженні, а на досудових його стадіях, зокрема, потребує законодавчої конкретизації саме в Кримінальному процесуальному кодексі України, котрий повинен визначити й порядок забезпечення безпеки, зокрема таких суб'єктів, як заявник, потерпілий, свідок та інші. Порядок же здійснення нагляду за додержанням законності – галузевим наказом Генерального прокурора України.

Джерела та література

1. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.
2. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 10. – Ст. 79.
4. Конституція України. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 48 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Текст]. – К. : Центр учб. л-ри, 2012. – 254 с.
6. Кримінально-процесуальний кодекс України. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2011. – 232 с.
7. Наказ Генерального прокурора України № 4гн від 19.12.2012 р. «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications8.
8. Проект КПК України (підготовлений В. Р. Мойсиком, І. В. Вернидубовим, С. В. Ківаловим, Ю. А. Кармазіним) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31115.
9. Чекулаев Д. П. Потерпевший: доступ к правосудию и компенсация причиненного ущерба / Д. П. Чекулаев. – М. : Изд-во «Юрлитинформ», 2006. – 264 с.

Копетюк Н. Особенности обеспечения безопасности лиц на досудебном уголовном производстве. В статье исследуются особенности обеспечения безопасности лиц на досудебном уголовном производстве. Проведено сравнительно-правовое исследование УПК Украины 1960 и 2013 гг. в части обязанностей должностных лиц по обеспечению безопасности участников уголовного производства. Автор считает, что специальные меры по обеспечению безопасности лиц, попавших в сферу уголовного процесса, – это осуществление правовых, организационных, технических и других мер, направленных на защиту жизни, здоровья, жилья, имущества, чести, достоинства таких лиц от противоправных посягательств с целью создания комфортных условий для осуществления и обеспечения правосудия. Выявлены пробелы действующего УПК Украины, обоснованы предложения по совершенствованию законодательства в исследованной области. В частности автор предлагает статью 59 Конституции Украины дополнить частью третьей следующего содержания: «Каждый имеет право на обеспечение безопасности при наличии реальной угрозы их жизни, здоровью или имуществу». Констатируется, что в УПК 2012 институт обеспечения безопасности участников уголовного производства отдельно не определён, не конкретизирован, «распылен» по различным статьям. Поддержано предложение о внесении дополнения в УПК Украины о разъяснении участнику уголовного производства права на обеспечение безопасности, о чём должен быть составлен отдельный протокол.

Ключевые слова: обеспечение безопасности, уголовное производство, досудебное расследование.

Kopetyuk N. The Safety Provisions Peculiarities at the Pretrial Criminal Proceedings. The article investigates the peculiarities of the safety provisions in pretrial criminal proceedings. A comparative law research of the CPC of Ukraine in 1960 and 2013 is held in a part of the duties of officers to ensure the safety of participants of criminal proceedings. The author considers that the special measures focused on the ensuring the safety of the persons involved in the criminal proceedings are the legal, organizational as well as technical and other measures to protect the life, health, housing, property, honor and dignity of the persons against illegal encroachments in order to create comfortable environment for the implementation and enforcement of justice. The gaps in the existing CPC of Ukraine are defined and the justified proposals to improve legislation in the investigated area are given. In particular, the author offers to add the third part to the Article 59 of the Constitution of Ukraine. It should be worded as following: “Everyone has the right to ensure his safety in the presence of a real threat to life, health or property”. The author notes that in the 2012 CPC of Ukraine the institute of ensuring the safety of the criminal proceedings participants is not specifically defined

and specialized, as well as “sputtered” in various articles. It is supported the proposal to amendment the Code of Criminal Procedure for clarification of participants of criminal proceedings the right to safety when the separate process-verbal should be executed.

Key words: safety provisions, criminal proceedings, pre-trial investigation.

УДК 347.93:343.148

О. Крикунов

Особливості судового слідства в справах про застосування примусових заходів медичного характеру

У статті досліджено характерні особливості етапу судового слідства, перевірки та оцінки доказів, їх джерел у справах щодо неосудних, обмежено осудних осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння. Отримано висновок про доцільність закритих судових засідань, обов'язкову участь прокурора, захисника, самої психічно хворої особи (на підставі фахового висновку) і (або) її законного представника, експертів-психіатрів, які обстежували особу з розладом психіки.

Ключові слова: неосудність, обмежена осудність, примусові заходи медичного характеру, судово-психіатрична експертиза, кримінальне провадження.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розгляд у суді справ про застосування примусових заходів медичного характеру (далі – ПЗМХ) пов'язаний з істотними складностями, головною причиною яких – недостатня врегульованість провадження справ цієї категорії в чинному законодавстві, оскільки воно не враховує повною мірою особливості справ про діяння неосудних чи обмежено осудних осіб, унаслідок чого не забезпечує реальних гарантій захисту їхніх інтересів, не виключає можливість судових помилок. Крім того, установлення станів обмеженої осудності, неосудності пов'язане з обов'язковим залученням експертів-психіатрів та подальшою перевіркою й оцінкою їхніх висновків, що зобов'язує суддів, прокурорів, захисників до достатньо глибоких знань у сфері юридичної психіатрії. Такий стан спонукав до дослідження проблем судового слідства в справах про застосування ПЗМХ.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У нашому дослідженні використано наукові праці Ю. Аленіна, І. Левенця, Н. Сенченко, Г. Тетерятника, С. Шаренко. Першоджерелом багатьох ідей, які розвинені та адаптовані до нового КПК України, є міжнародно-правові акти й постанови Пленуму Верховного Суду України, що торкаються обраної для дослідження проблеми.

Формулювання мети та завдань статті. Дослідження норм КПК 2012 р. в частині регулювання судового провадження в справах про застосування ПЗМХ для виявлення прогалин, неузгодженості з нормами міжнародно-правових актів – **мета** цієї наукової роботи. Відповідно до вищезазначеного ставимо такі **завдання**: 1) порівняльний аналіз норм КПК 2012 і положень КПК 1960 р.; 2) оцінка відповідності КПК 2012 р. міжнародно-правовим стандартам захист осіб із психічними захворюваннями; 3) формулювання пропозицій вітчизняному законодавцю, методичних рекомендацій суб'єктам правозастосування.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як слушно зауважив С. Шаренко, загальний порядок провадження справ у суді першої інстанції врегульовано спеціальним розділом КПК України [1], що містить чотири глави (понад 120 статей). Водночас судовому провадженню в справах про застосування ПЗМХ присвячено всього дві статті кодексу. Указівка, що міститься в ст. 512 КПК України, про поширення вимог щодо ведення підготовчої частини судового розгляду й судового дослідження обставин справи та доказів про них на цю категорію справ не дає змоги говорити про достатню регламентацію процесу. Вирвані із системи, багато загальних норм про судовий розгляд не може бути застосовано стосовно провадження про ПЗМХ [2, с. 23]. Ми поділяємо такий висновок й у зв'язку з цим чинна редакція ст. 512 КПК України, як видається, вимагає системних змін, які б відповідали особливостям регульованих правовідносин. Цей висновок конкретизується в подальшому викладі матеріалу цієї статті.